

БАУХАУС және ВХУТЕМАС БАУХАУЗ - ЖАҢА ТИПТЕГІ КӨРКЕМӨНЕРКӘСІПТІК МЕКТЕП

Баухауз (құрылыс үйі) алғашқы дизайнерлік мектептерінің бірі 1919 жылы Веймарда (Германия) құрылды, содан кейін 1925 жылы Дессау қаласына ауыстырылды, ал 1933 жылы жойылды. Баухауз мектебінің тарихын мектеп директорларының есімдерімен (В. Гропиус, Х.Майер, Л.Мис ван дер Роэ) байланыстырылған үш негізгі кезеңге бөлуге болады. Онда заттардың тұрмыстық ортада және сәулетте форма жасау қағидаттары іздестіріліп, функционализм эстетикасы әзірлей басталды. Мысалы, Баухаус жиһаздарының бастапқы үлгілеріне конструкцияға әуестену, сызықтардың бір қалыптығы, көлемділік тән болды. Шеберханаларда жасалатын барлық объектілер геометриялық формалар негізінде ең аз элементтерден құрастырылуы, әр бөлшек әр түрлі нұсқаларда орындалуы тиіс болды. Мұндай көзқарас заттардың өнеркәсіптік өндірілуін жеңілдетуге бағытталды. Баухауздың қызметінің басталуы үйлесімді ортаны құру жолымен қоғамды қалпына келтіру мүмкіндігі туралы утопиялық идеялардың әсерімен өтті.

Баухаузда оқытудың негізгі міндеті техника мен заманауи өнердің соңғы жетістіктерін ескере отырып, күнделікті қолдануға пайдалы заттардың үлгілерін өнеркәсіп үшін әзірлеу болды. Нысанды қалыптастырудың барлық процестері өнеркәсіп өндірісінің технологиясымен, жаңа құрылымдар және материалдармен тығыз байланыстырылды.

Вальтер Гропиус (Walter Gropius) (1883 - 1969) - сәулет өнерінде рационализм қағидаларын дәйектілікпен әзірлеген, атақты неміс сәулетшісі, функционализмнің негізін қалаушыларының бірі. 1883 жылы 18 мамырда Берлинде дүниеге келді. Берлин және Мюнхеннің жоғары техникалық мектептерінде оқыды, Петер Беренстің көмекшісі болды. Гропиус атақты Баухауздың - жоғары құрылыс және көркем дизайн мектебінің ұйымдастырушысы және алғашқы басшысы болды. 1928 жылы Гропиус Баухауз директоры қызметінен кетіп, Берлинге көшті. 1920 жылдардың аяғында және 1930 жылдардың басында Йенде театр құрылысы аяқталған кейін, оның назары негізінен өнеркәсіптік құрылымдарды, жұмысшыларға арналған арзан тұрғын үйлерді, кооперативті дүкендер мен үйлерді салуға аударылды. Гропиус бірнеше кітап жазды. Ол нацистер билікке келгеннен кейін 1937 жылы Германиядан кетті. Гропиус АҚШ-қа көшіп, Гарвард университетінің профессоры және сәулет кафедрасының меңгерушісі болып тағайындалып, онда ол 1952 жылға дейін сабақ берді. 1940-1960 жылдардағы оның сәулеттік шығармалары арасында Кембриджтегі (Массачусетс) Гарвард университетінің түлектері орталығын (1949 - 1950), Багдадтағы университеттің ғимаратын (1960), Афиндағы АҚШ елшілігінің ғимаратын (1957/1961) және Нью-Йорктегі «Американ эрлайнс» авиакомпаниясының зәулім үйін (1958 - 1963) атап өту қажет. Гропиус Бостонда 1969 жылғы 5 шілдеде қайтыс болды.

Баухауз халықаралық көркемдік оқу орталығы болды. Баухауздың бірегейлігі - бұл мектеп бір уақытта өндірістік шеберхана да, оқу орны да болды. Оның негізін қалаушы Вальтер Гропиус студенттердің жеке шығармашылық қабілеттерін дамытуға мүмкіндік беретін әмбебап, икемді, инновациялық оқу бағдарламасын енгізуге тырысты. Суретші-құрылымдаушылар жаңа буынын тәрбиелеу өнеркәсіптік өндірістің өмірлік тәжірибесімен тығыз байланысты болды. Гропиустың Баухауздағы қызметінің негізіне сәулет пен дизайнды жинақтау идеясы, адамның айналасындағы объективті ортаны біріктіру қажеттілігі кірді. Веймардағы Баухауз ғимараты болат, шыны және бетонның жаңа мүмкіндіктерін ескере отырып салынған. Онда интерьерді арнайы жарықтандырылуы көзделді. Үздіксіз терезелер таспасымен кесілген бұрыштар құрылыстың сипатын анықтады.

1922 жылы Оскар Шлеммер құрған атақты Баухауз мөрі пайда болады, ол адамның стильдендірілген бейнесіне іспеттес көздің орнына квадрат бейнеленген, ал бірінің астына бірі жылжытылып салынған үш тік төрт бұрыш мұрынды, ерінді және иекті білдіреді. Бұл

мөр «Де-Стиль» голландиялық топтың тән кестесіне ұқсайды, себебі онымен шығармашылық байланыстар орнатылған болатын.

Интернационалдық оқытушылар тобына ірі суретшілер мен сәулетшілер кірді. Веймарлық Баухаузда алғаш рет шеберлер атағын: суретшілер Йоханнес Иттен, Георг Муха, Пол Клее, Василий Кандинский, Ласло Мохой-Надь және басқалар алды

Олар авторлық оқыту әдістерін әзірледі. Баухауста көркем шығармашылыққа деген көзқарас жаңашылдық болды. Әрқайсысы өз курсын білдіретін орталықтандырылған дөңгелектер түріндегі оқытудың негізгі сұлбасын Гропиустың өзі көрсетті. Оқыту жартыжылдық пропедевтикалық курстан (сыртқы шеңбер) басталады. Осы курс барысында студенттер нысанның, түстің негізгі заңнамаларын зерделеп, бастапқы шеберханаларда әртүрлі материалдармен танысады.

Гропиус оқу үрдісімен тәжірибе жасауға мүмкіндік берген суретші және мектеп оқытушысы Й. Иттен 1919 жылы ойлап тапқан пропедевтикалық курс Баухауздағы ең маңызды жаңалықтардың бірі болып саналады. Міндетті дайындық курсына алты ай бойы студенттер нысанның және суреттің теориясын, материалдардың қасиеттерін және көлөнер негіздерін зерттеді.

Схема обучения в Баухаузе

Кіріспе курс аяқталғаннан кейін, келесі үш жылда (екінші және үшінші шеңберлер) студенттер оқуды өндірістік шеберханаларда жалғастырып, жетекші суретші-жобалаушымен («нысан шебері») жұмыс істеді. Өндірістік шеберханалар Баухауздағы жаңа білімнің «жүрегіне» айналды. Олар әртүрлі материалдарды: тас, метал, ағаш, тоқыма, шыны және балшықты зерделеді.

Біртіндеп сабақтар күрделеніп, мамандандырылады, нәтижесінде студенттер бір ғана салада жұмыс істеу үшін тандайды: сәулет, өнеркәсіптік дизайн, тоқыма, керамика, фотосурет немесе көркем сурет. Әдеттегі заттық суреттерден, техникалық суреттен басқа, барлық курстарда үздіксіз эксперименттеу жүргізілді. Сұлбаның ортасында жобалаудың мағынасын білдіретін шеңбер бар. Гропиустың жоспары бойынша оқудан кейін емтихан тапсырған студенттер шеберханаларда жұмысты жалғастыра алды, сәулетті зерделеуге ауыса алды, бірақ толық көлемді бұл жүзеге асырылған жоқ.

О. Шлеммер. Баухауздың мөрі

1922 жылы Гропиус ресейлік суретші-конструктивист Василий Кандинскийді Баухаузда оқытуға шақырды және оған нысан қалыптастыру негіздерін, бояу негіздері, түс және талдамалық суреттер бойынша семинарларды, сондай-ақ, қабырғалық көркем сурет шеберханасын тапсырылды. Бұл курста студенттер натюрмортты абстракциялап, оның нысанындағы құрылудың геометриялық негіздерін анықтады. В. Кандинский өнерді синтездеу идеяларын қалыптастыруда маңыздырөлль атқарды. Өзінің теориялық көзқарастарын ол Баухаузда жарық көрген және қазіргі уақытта да де маңыздылығын жоғалтпаған «Жазықтықтағы нүкте және сызық» (1926) кітабында мазмұндады.

Гропиус алғаш шақырған оқытушылардың арасында Йоханнес Иттен ең беделді тұлғалардың бірі болды. Оның кіріспе курсы студенттерді нысандардың іргелі қасиеттерімен, олардың пластикасымен және мәнерлілік құралдарымен таныстырды және көркемдік білім беру жүйесіне негіз қалады. Студенттерге өткізілген сабақтарының ең бастысын ол эмоционалдысезімталдықты, өзін және өзінің қозғалыстарын бақылай білуді, шығармашылық қуатты тәрбиелеуде көрді. Жаттығулардың бөлек циклі түстердің негізгі үш тағанымен (қызыл, сары, көк) және негізгі геометриялық нысандармен байланысты болды.

Иттеннің сүйікті тапсырмаларының бірі - графикалық қарама-қайшылықтар болды. Қарама-қайшылық тақырыбы жазбаша түрде жазылды: оң жақ - сол, жарық - қараңғы, сызық - дақ және т.б. Содн кейін берілген нысандарды пайдала отырып, осы немесе басқа қарама-қайшылықтардың графикалық көрінісін іздеу басталады.

Келесі жаттығу циклі көлемді композициялар мен рельефтерге арналды. Онда студенттер көлемді нысанды түсінуді үйренді, әртүрлі фактуралар мен материалдардан жасалған рельефтердің құрылысын орындады. Содан кейін, осы натюрморттар негізінде студенттер әртүрлі техникамен суреттер жасады.

1923 жылы Иттен Баухауздың қабырғасынан шығып кетті, өйткені ол тек индустрияландыруға бағытталған Гропийдің оқытуға деген көзқарасымен келіспеді. Осыдан кейін Гропиус «нысандар шебері» ретінде Ласло Мохой-Надьты шақырды. Ласлоның жетекшілігімен барлық жаттығулар жобалаудың негізгі арнасына кіреді.Басында дерексіз композициялардың графикалық жобалары орындалды, содан кейін олардың негізінде студенттер ағаш, метал, сым, әйнек бөліктерінен жасалған көлемді композициялар жасады.

Мохой-Надь көптеген танымал нысандардың құрылуын басқарды. Дизайнерлер заттардың конструктивтік сипатын, тіпті оны табуға болмайтын сияқты, мысалы, ыдыс-аяқтарда іздеді. Шәйнектер шардан, қиық конустан, жартылай шеңберден, ал басқа нұсқада - жартылай шеңберден, жарты сферадан және цилиндрлерден ұйымдастырылуы мүмкін болды. Мысалы, Мариана Брандт шай шығаруға арналған өте жеңілдетілген шәйнек нысанын жасады. Вильгельм Ваген-фельд пен Карл Якоб Юкер әзірлеген жоба бойынша жасалған үстел шамы метал аяғынаорнатылған жартылай шар тәріздес шыны болды.

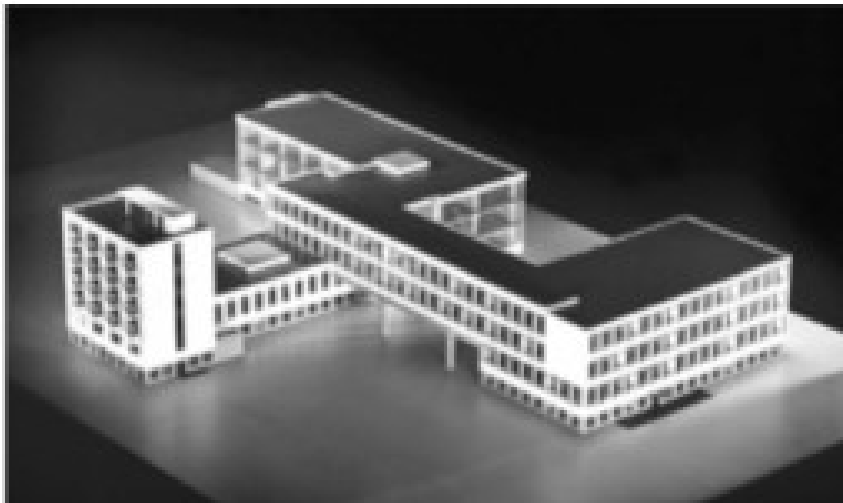
Баухауз тарихындағы маңызды кезең 1925 жылы патриархалдық Веймардан өнеркәсіптік Дессау қаласына көшуі болды. Мұнда Гропиус неміс рационализмнің ең маңызды құрылысы болып табылатын Баухауз жаңа ғимаратын салды. Бұл ғимарат барлық жағынан ұтымды да, функционалды жаңа сәулет манифесі болды.

Дессау қаласындағы Баухауз (қасбеті)

Гропиус пәтерінің ішкі жабдықтары өзінің демократиялық негізінде озық болашақ үйдің моделі болды.

Дессаудағы Баухауз ғимараты қала ортасына үйлесімді түрде араласты. Бұл жоба Гропиустың шығармашылық жолының шыңы болды. Оның асимметриялық композициялық сұлбасы параллельді және перпендикулярды сызықтарға негізделген. Гропиус мектепті шығармашылық үйлесімділікті анықтайтын оқу, жұмыс және демалыс демократиялық қоғамдастықтың үлгісі болып табылады деп санаған. Сондықтан тұрғын үйлерді адамдар бір-бірімен ашық сөйлесе алатындай ғып толығымен әйнектету керек. Кең көлемді әйнек қабырғалар ғимаратқа жарық пен ауа кіруін, керемет көрініс пен барынша қолжетімділікті қамтамасыз етті. Дессауда оқыту қолөнерінен өнеркәсіптік өндіріске бет бұрады. Барлық заттар барынша ақылға қонымды түрде бағаланып, нысандары ерекше геометриялық пен технологиялыққа ие болады. Мектеп қабырғасында жасалған үлгілер материалдың қасиеттерін білдіруге тырысумен ерекшеленеді. Баухауз қабырғасынан жаппай өндіріс үшін модельдер шыға бастады, мысалы, М. Брейердің отырғыштарының үлгілері. 1925 жылы ол Кандинскийдің құрметіне аталған «Василий» креслосын жобалады, ол тоқымашынтақ сүйеніші, отырғышы бар қаңқасы метал құбырлардан жасалған.

Дессау қаласындағы Баухауз ғимараты (жоспар)

Брейуердің басшылығымен студенттер ағашты ламинаттаумен және желімделген пермен эксперимент жүргізіп, жиһаздың типтік үлгілерін жасады. Жаңа типті жиһаз пайда болады - өзгертілет, жиналатын. Мысалы: метал қаңқасы бар жиналмалы орындықтар; бір біріне енгізілетін үстелдер, жиналмалы- құрыстырылмалы табуреткалар және басқа да көптеген функционалдық тұрмыстық заттар. 1927 жылы шеберханаларда шығарылатын стандартталған жиһаздың алғашқы каталогы шықты.

Баухауз тарихындағы түбегейлі өзгеріс 1928 жылы мектептің жаңа директоры, бұған дейін сәулет бөлімін басқарған швейцариялық сәулетшісі Хэн-нес Мейердің келуінен басталды. Әсіресе студенттердің теориялық дайындығы арта түсті. Ол бір нәрсенің конструкциясы мен қоғам арасындағы байланысқа, интуитивті сезімнен ғылыми зерттеуге көшуге назар аударды. Мейер оқу бағдарламасына жаңа пәндерді: әлеуметтануды, экономиканы және психологияны енгізді.

М. Брейер. В. Кандинскийдің құрметіне аталған «Василий» креслосы

Баухауз өнеркәсіп үшін нысан жасаудың жаңа принциптеріне жауап беретін әр түрлі заттардың - тұсқағаз, жиһаз, фарфор, мата және жарықтандыру жабдықтарын жеткізді. Мейер атауы «стандартты өнім» дегенге толығымен сәйкес келетін көпшілікке қолжетімді болған жаңа өнімдерді шеберханаларында шығаруды ретке келтірді. барлық қол жетімді. Ең үлкен коммерциялық жетістік тұсқағаздарға келді, онда гүлдің орнына ұсақ геометриялық өрнектері бар суреттер қолданылды, қабырғаларға жапсырған кезде оны сәйкестендіруі жеңілдетілді. Осыған байланысты шағын жайлар кеңірек болып көрінеді. Түсті қабылдау психологиясы да ескерілді.

1929 жылы биліктің шешімі бойынша Хэннес Мейер өзінің марксизмдік сенімі көзқарасы үшін Баухауз директоры қызметінен босатылды. Жаңа директор болып Людвиг Мис ван дер Роэ тағайындалды. Ол сәулеттік бағытқа бағдар белгіледі. Мектеп басшысының потсына отырып, ол көптеген қиындықтарға тап болды. Гропиус және Мейер дәуірінен айырмашылығы, Баухаузға енді қоғамдық тапсырыстар түскен жоқ. 1932 жылғы 30 қыркүйекте фашистер билікке келгеннен кейін, Баухаузды жабу туралы муниципалдық кеңестің шешімі қабылданды.

Он үш жыл бойы - 1933 жылға дейін жұмыс істеді. Ең қысқа мерзім ішінде көптеген жоғары білікті мамандар мектепте оқып, болашақта дизайн және сәулет саласында жұмыс істеді.

Баухауздың идеялары бүкіл әлемге тарады. Кейінгі жылдарда оның әсер етуімен заттың нысаны бойынша жұмыста, құрылымның өзіне, оның функционалдық және эстетикалық қасиеттеріне көңіл бөлінді. Бұл үрдіс конструктивизмде ақырғы көрінісіне ие болды. Чикагода Мохой-Надь пен Гропиус «Жаңа Баухауз» ашып, соғыстан кейінгі жылдары жаңадан құрылған дизайн мектептерінің алғашқы оқытушылары болған түлектерді дайындады. Мысалы, мұндай мектеп Германиядағы Ульм қаласында құрылды.

Баухауз дизайнды кешенді пән ретінде түсінудің негізін қалады, оның мамандықты оқытудың негізгі бағыттары мен әдістерін анықтады.

Тест

1. Баухауз (құрылыс үйі) алғашқы дизайнерлік мектептерінің бірі қай жылы Веймарда (Германия) құрылды?
 - а) 1918
 - б) 1919
 - в) 1920
 - г) 1930
2. 19Баухауз мектебінің тарихын мектеп директорларының есімдерімен (В. Гропиус, Х.Майер, Л.Мис ван дер Роэ) байланыстырылған неше кезеңге бөлуге болады?
 - а) 4
 - б) 5
 - в) 3
 - г) 6
3. Баухаузда оқытудың негізі техника мен заманауи өнердің соңғы жетістіктерін ескере отырып, күнделікті қолдануға пайдалы заттардың үлгілерін өнеркәсіп үшін әзірлеу-бұл.....
 - а) міндеті
 - б) мақсаты
 - в) гимн
 - г) ұраны
4. Баухауздың - жоғары құрылыс және көркем дизайн мектебінің ұйымдастырушысы және алғашқы басшысы?
 - а) Георг Муха
 - б) Йоханнес Иттен
 - в) Вальтер Гропиус
 - г) Василий Кандинский
5. 1919 жылы ойлап тапқан пропедевтикалық курс Баухауздағы ең маңызды жаңалықтардың бірі болып саналады, оны кім ойлап шығарды?
 - а) Вальтер Гропиус
 - б) Василий Кандинский
 - в) Йоханнес Иттен
 - г) Пол Клее
6. Йоханнес Иттеннің сүйікті тапсырмаларының бірі?
 - а) циклі көлемді композициялар

- б) графикалық қарама-қайшылықтар
- в) натюрморттар
- г) әртүрлі техникамен суреттер

7. Баухауз тарихындағы маңызды кезең қай жылы патриархалдық Веймардан өнеркісіптік Дессау қаласына көшуі болды?
- а) 1925
 - б) 1926
 - в) 1927
 - г) 1928
8. Қай жылы шеберханаларда шығарылатын стандартталған жиһаздың алғашқы каталогы шықты?
- а) 1927
 - б) 1928
 - в) 1929
 - г) 1930
9. Баухауз тарихындағы түбегейлі өзгеріс 1928 жылы мектептің жаңа директоры, бұған дейін сәулет бөлімін басқарған швейцариялық сәулетшісі Хэн-нес Мейердің келуінен басталды. Мейер оқу бағдарламасына жаңа қандай пәндерді енгізді?
- а) саясаттану, экология және психологияны
 - б) саясаттану, экономиканы және психологияны
 - в) мәдениеттану, эстетика және психологияны
 - г) әлеуметтануды, экономиканы және психологияны
10. 1932 жылғы 30 қыркүйекте кімдер билікке келгеннен кейін, Баухаузды жабу туралы муниципалдық кеңестің шешімі қабылданды?
- а) ағылшындар
 - б) фашистер
 - в) қытайлар
 - г) орыстар